

Hic. I. num. 76.

1765, 32.

VINDICIAE POMPONII
DE MATERIA XII. TABULARVM

IN

Cap. II. §. IV. π. de Orig. Iur.

Q V A S

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS

AUCTORITATE

P R A E S I D E

AVGVSTO FRIDERICO SCHOTT

PHILOS. ET IUR. VTR. DOCTORE

DIE XI. DECEMBRIS A. O. R. CIDIÖCCLXV.

H. L. Q. C.

DEFENDET

IOANNES TRAVGOTT KEMTERVS

DREBACENSIS - MISNICVS.

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIA.

VIRO ILLVSTRI,
EXCELLENTISSIMO, CONSVLTISSIMO,
AMPLISSIMO ATQVE DOCTISSIMO,
HENRICO CHRISTOPHORO
SCHVSSLERO,

DOMINO HEREDITARIO IN REHNSDORFF,
GERSDORFF, ET HECKENDORFF,

IVRISCONSVLTO EXIMIO,

SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI
SAXONIAE A CONSILIIIS AVLAE AC
IVSTITIAE, NEC NON FISCO
PATRONO,

PATRONO AETERNVM DEVENERANDO,

HOC MONVMENTVM PERPETVAE PIETATIS

CONSECRAT

IOANNES TRAVGOTT KEMTERVS.

WIR AN DER UNIVERSITÄT
LEIPZIG
HENRICH CHRISTOPH
VON

LEIPZIG
HERRN
VON
LEIPZIG
LEIPZIG

LEIPZIG

HOC

LEIPZIG

V I R
ILLVSTRIS ATQVE CONSVLTISSIME,
PATRONE SVMMO PIETATIS CVLTV
PROSEQVENDE!

Tantum abest, ut tot tantorumque, quae
abs TE, PATRONE OPTIME, in
me profecta sunt, beneficiorum immemor,
nunc inprimis, cum rudimenta ponenda sunt meae
qualiscunque scientiae et ratio meorum studiorum
patronis atque parentibus reddenda, datam mihi
peropportunam animum meum TIBI innumeris sin-
gularis TVAE munificentiae documentis deuinctis-
simum et a sensu gratitudinis non plane alienum
declarandi occasionem omittam, ut potius neminem
esse iudicem, ad quem hic libellus maiori iure perti-
neat, quam ad TE: adeo totus sum TVVS. Quod
ipsum consilium meum etsi non ab omni audacia libe-
rum

*rum videtur, malo tamen audax quibusdam videri,
quam violatae erga TE pietatis suspicionem incur-
rere. Nam qui id, quod debent, ob beneficiorum ma-
gnitudinem suamque imbecillitatem referre haud
valent, hoc saltem debent studere, ut eorum comme-
moratione suam voluntatem significant. Seruet prae-
potens numen TE vna cum splendidissima gente
TVA semper saluum atque incolumem, et efficiat, ut
seros in annos viuas patriae decus, pro cuius salute
adeo laboras, TVORVM solatium, et omnium,
qui TE venerantur, clientum praesidium certissi-
mum, quo etiam in posterum numquam non dignus
esse cupio vehementer*

VIR ILLVSTRIS AC CONSVLTISSIME,
PATRONE OPTIME,

ILLVSTRIS NOMINIS TVI

CVLTOR DEVOTVS
IOANNES TRAVGOTT KEMTERVS.

CAP. I.

Instituti ratio.

Nihil est, ubi magis falluntur iuris interpretes, quam cum loca, quae sibi videntur repugnare, debent conciliari, aut fides veterum ICTORUM in rebus, quae ad historiam pertinent, est stabilienda. Aut enim tum vrunt et fecant, vt solent imperiti medici, aut, si diis placet! in ipsis venerandae antiquitatis monumentis quamplurimos detegunt errores, eoque nomine sibi placent mirifice. Talem fortunam praeter TRIBONIANVM et THEOPHYLVM inprimis expertus est POMPONIUS, excellens *Enchiridii* scriptor, ex quo decerptum est *cap. II. π. de Orig. Iur.* quod pulcherrimam de fatis iuris Romani narrationem continet, qualem laudauit interioris iuris ciuiliſ scientiae peritissimus CONRADIVS, nuper noster, iam vero Marpurgensium doctor celeberrimus, et valde commendauit. ^{a)} Is enim multum profecto vapulat viris doctis, qui eum modo antiquitatis

^{a)} Io. Lud. CONRADI Prolusio de ratione enarrandae historiae iuris Rom. Lipsiae, MDCCCLXIII.

quitatis ignarum contendunt, modo in historia lapsum volunt, modo neglectae chronologiae reum faciunt, et haud raro criticum cultrum eius vulneribus, quae sibi fingunt ipsi, admovent, a qua culpa ne RYPERTVS^{b)} quidem ac BYNKERSHOECKIVS^{c)}, eruditissimi alioquin POMPONII vindices, se liberabunt. Quas criminationes cum summa iniuria spargi in POMPONIVM animaduertentem, a quo, si non omnia, certe pleraque recte dicta, et non nisi leuissimos forsitan errores quosdam commissos esse, quouis pignore contenderem, coepi paullo vehementius cupere, ut existeret ICTUS, qui POMPONIO idem praestaret officium, quo antea in THEOPHILI causa rarae doctrinae ac diuini ingenii vir, MYLIVS^{d)}, bonis literis atque humaniori iuriscientiae iuuenis adhuc ereptus, summa cum laude nec sine Belgarum admiratione functus fuerat. Haec vero de defendendo POMPONIO cogitatio adeo haesit in animo meo, ut tandem ipse de hoc labore suscipiendo consilium caperem, ea quidem lege, ut totum hoc argumentum non vno volumine comprehenderetur, sed, quotiescunque scribendi mihi daretur occasio, editis breuibus libellis, per partes exponeretur, nec ordo quidam seruetur, sed res, prout in eas incidissem, tractarentur. Cum igitur nunc mihi aliquid scribendum esset, quo nobilissimus atque doctissimus Kemterus occasionem nancisceretur, suam iuris doctrinam et differendi artem publice commonstrandi, obtulit se mihi locus POMPONII, vbi materiae, ex qua XII. tabulae fuerunt confectae, mentionem iniecit, quem, quoniam ab interpretibus valde distortum et tantum non ad omnem auctoris fidem destruendam tractum esse deprehendi, data opera iam vindicabo.

CAP. II.

b) Chpb. Ad RYPERTVS in Animaduers. in Enchiridion Pomponii.

c) Corn. van BYNKERSHOECK in Praetern. ad L. II. §. de Or. Iur.

d) b. Henr. MYLII Theophilus, s. de graecarum iuris Institutionum earundemque auctoris historia, factis, doctibus, naenis, aetate, auctoritate, Lipsiae MDCCCXXX. 8.

CAP. II.

Caput controuersiae explicatur. Criticorum insania notatur.

AIT POMPONIVS^a): Placuit publica auctoritate decem constitui viros, per quos peterentur leges a Graecis ciuitatibus, et ciuitas fundaretur legibus, quas in tabulas EBOREAS perscriptas pro rostris composuerunt, vt possint leges apertius percipi. Indicat hic noster, materiam, ex qua legum decemuiralium tabulae confectae sint, ebur fuisse. Huic vero opinioni reliquorum veterum scriptorum, vt, DIODORI Siculi^b), DIONYSII Halicarnassensis^c), LIVII^d), et CYPRIANI^e) auctoritas ob stare videtur, qui omnes, aeneis tabulis has leges inscriptas fuisse, testantur. Quid? nonnulli ex alio DIONYSII loco^f) male intellecto, has tabulas initio roboreas fuisse, student comprobare. Vnde factum est, vt ad criticam artem quidam confugerent, et vel cum TVRNEBO^g) atque RVPERTO^h) pro eboreas apud POMPONIVM legerent aereas, vel cum GOTHOFREDIS, Dionysioⁱ) et Iacobo^k), ac SCALIGERO^l) roboreas reponerent. At quemadmodum illa emendatio est audacissima (quis enim credat, aereas adeo facile in eboreas a librario mutari potuisse?)

ita

a) POMPONIVS lib. sing. Enchiridii, in cap. II. §. 4. π. de Orig. Iur.

b) DIODORVS 'Siculus lib. XII. cap. 26. Καὶ τελεσθεὶς τῆς ὑπακείμενης νομοθεσίας ταυτην ἠς δώδεκα χαλκοῦς πίνακας χαραξάντες οἱ ὑπάτοι, προσήλωσαν τοῖς πρὸ τοῦ βουλευτηρίου τότε κείμενοις ἐμβολοῖς.

c) DIONYSIVS Halic. lib. X. cap. 66. Επικυρωσάντος δὲ καὶ τοῦ δήμου τοὺς νόμους, ἑτάλαι χαλκῆς ἐγχαράξαντες αὐτοὺς, ἐφέξεν εἶδεναι ἐν ἀγορᾷ, τὸν ἐπιφανέστατον ἐκλεξαμένοι τοκόν.

d) LIVIVS lib. III. cap. 57. Priusquam urbem egrederentur, (scilicet consules, Horatius et Valerius, in prouincias profecturi) leges decemuirales, qui-

bus tabulis duodecim est nomen, in aes incisus in publico proposuerunt.

e) CYPRIANVS ad Donatum lib. II. ep. 2. Incisae sint licet leges duodecim tabularum, et publico aere praefixo iura praescripta, inter leges ipsas delinquitur.

f) DIONYSIVS Halic. lib. III. cap. 50. g) Adr. TVRNEBVS Aduersar. lib. XXX. cap. 35.

h) Chpb. Ad. RVPERTVS l. c. lib. I. cap. 5.

i) Dionys. GOTHOFREDVS in Not. ad cap. II. §. 4. π. de Orig. Iur.

k) Iac. GOTHOFREDVS in Hist. leg. XII. tab. cap. VI.

l) Ios. SCALIGER in Animaduers. in Meleb. GVILANDINI Papyrum.

B

ita haec veritati repugnat, cum numquam roboreae fuerint XII. legum tabulae, vt mox apparebit. Neutra certe codicum auctoritate iuuatur. Cum ergo quaeritur, quales statim ab initio hae tabulae fuerint, difficilis videtur esse responsio, cum POMPONIVS *eboreas* faciat, alii vero eo vetustiores ac fide dignissimi scriptores *aeneas* afferant, quidam etiam (cum quibus tamen facilis erit transactio) *roboreas* velint. An forte, quam viam vir doctrina ac dignitate illustris, RITTERVS^m), RITTERSHVSIVSⁿ), van der MVELEN^o), alii, ingressi sunt, POMPONII fidem vacillare arbitremur? aut pugnam inter hos auctores esse statuamus? Sed vtraque vox indigna ICto. Quo igitur remedio vtendum, vt diuersae hae sententiae concilientur? Nos quidem, antea in medium allatis iis, quae viris doctis super hac re placuerunt, sanum POMPONIVM noua, si fieri poterit, ratione praestabimus.

CAP. III.

Duodecim tabulas numquam roboreas fuisse, demonstratur.

Primum, quod sententiam dicat, prodeat illorum interpretum genus, qui leges decemvirales aut omnes ab initio ligno inscriptas, aut saltem X. tabulas priores *roboreas* sibi repraesentant. Quorum quidem sunt bene multi, vt, vterque GOTHOFREVDVS, SCALIGER, BRODAEVVS^a), CVIACIVS^b), SCHVBARTVS^c), BYNKERSHOECKIVS^d), OTTO^e), HEINECCIUS^f), illustris RITTERVS, alii. Mouent hos omnes verba

m) Io. Dan. RITTERVS in *Not. ad HEINECCIUM Hist. iur. P. I. §. XXVI.*

n) Cnrr. RITTERSHVSIVS in *Do-decadello*, cap. I. pag. 5.

o) Wilb. van der MVELEN in *Exercit. in tit. Dig. de iustitia et iure et historiam Pomponii de Origine iuris*, pag. 365. Traj. ad Rhen. MDCCCXIII. 4.

a) BRODAEVVS *Miscellan.* lib. IV. cap. 12.

b) Inc. CVIACIVS in *Not. ad Pompon. h. l.*

c) Ge. SCHVBARTVS *de satis iurisprud. Rom. Exerc. II. §. 35.*

d) BYNKERSHOECKIVS in *Praeterm. ad Pompon. h. l.*

e) Ener. OTTO in *Diff. de legibus XII. tab. cap. I.*

f) Io. Gottl. HEINECCIUS in *Synonym. Antiquit. Proem. §. IV. n. b. et in Hist. iur. P. I. §. XXVI.*

verba DIONYSII, cum ait ^{g)}: Χαλιμαι γαρ σηλαι ουπω τοτε ησαν, αλλ' εν δρυιναις εχαραττοντο σανισιν οι τε νομοι και περι των ιερων διαγραφαι. H. c. *Nondum enim erant columnae aeneae, sed in roboreis tabulis incidebantur tam leges, quam sacrorum ritus.* Quasi DIONYSIO de legibus XII. tabularum fermo sit! cum tamen vel leuiter hunc locum perlustranti statim in oculos incurrat, dici haec de illis temporibus, quibus Roma parebat regibus, et inprimis ad leges ab Anco Martio propositas, quas DIONYSIVS recenseret, pertinere, quale quid iam BYNKERSHOECKIO in mentem venit. Certe nulla ibi legum decemuiralium mentio. Quid? ne ita, ut volunt isti, distorquetur DIONYSII mens, intercedit ipse alio loco ^{h)}, ubi has leges aeneis tabulis (σηλαι χαλιμας) propositas affirmat. Sane, contradixisse sibi DIONYSIVM, diligentem scriptorem, quis est, qui credat? Nec iuuant aliquid, quae OTTO affert, argumenta sat ridicula, quorum primum ex ipsa *tabularum* voce ducit. Fingit nempe, sub *tabulis* plerumque *lignum* intelligi, adeoque *tabulas* tantum non semper esse *lignas*, et huius rei causa VLPIANO ⁱ⁾ testimonium denuntiat. Hinc esse putat, quod bonorum possessionem contra tabulas TRYPHONINVS ^{k)} *contra lignum* appellauerit. At vereor profecto, ne per te, bone Euerarde! intestabilis fiat VLPIANVS. Recusat is omnino tibi adclamanti auriculam opponere: adest potius testis tuae causae plane aduersus. Ita enim ait: *Tabulas testamenti accipere debemus omnem materiae figuram. Sive igitur tabulae sint lignae, siue cuiuscumque alterius materiae, siue chartae, siue membranae sint, vel si corio alicuius animalis, tabulae recte dicentur.* Ergo tabula est quaeuis materia in latitudinem scribendi, pingendi, sculpendi causa formata, siue ea sit lignum,

B 2

siue

g) DIONYSIVS *Halic.* lib. III. *Ann.*; in cap. I. pr. π. *de bonor. possess. sec. tab.*

c. 50.

h) DIONYSIVS *Halic.* lib. X. cap. 66. k) TRYPHONINVS lib. XV. *Disputationum*, in cap. XIX. π. *de bonor. possess.*

i) VLPIANVS lib. XXXIX. *ad Edicta contra tab.*

sive aes, sive ebur, sive charta, sive alia. Id quod nemo ignorat, qui vel leuiter versatus est in vetustorum auctorum lectione, et innumeris veterum locis confirmatur, inprimis quod ad legum tabulas attinet, quas vt plurimum aeneas tota repraesentat antiquitas. Pertinent huc illa PLINII *): *Vsus aeris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem translatus est tabulis aereis, in quibus publicae constitutiones inciduntur.* Quod vero apud TRYPHONINVM lignum *νατ' εξοχην* pro tabulis ponitur, id de testamenti tabulis accipiendum est, quae plerumque erant lignae et cera obductae, vnde et *veratae* vocantur, quas SALMASIVS ¹⁾ atque HERALDVS ^{m)} data opera descriperunt. Quare haec significatio ad propriam tabularum, earum inprimis, quibus leges inscribentur, notionem constituendam male trahitur. Largimur itaque lubenter, posse tabulam etiam esse ligneam, at tabulam, quae ex alia materia sit confecta, improprie ita vocari, et in dubio sub tabula semper ligneam esse intelligendam, vt ille somniauit, dubitamus vehementer. Sed habet aliud hoc adhuc infirmius argumentum, quo contendit, leges decemuirales ab initio roboreis tabulis fuisse propositas, quod e Solonis legislatione petatum est, quem leges suas tabulis ligneis Athenis promulgasse, PLVTARCHVS ⁿ⁾ et GELLIVS ^{o)} scribunt. Huius vero exemplum decemuiros, qui quamplurimas Solonis leges suas fecerint, etiam hac in re, ait, imitatos videri. Sed cur ita tibi videtur, Euerarde? Videtur. Quasi opus fuisset, vt leges peregrinae receptae eodem modo proponerentur, quo Athenis extabant! Etiam quaedam ex Lycurgi legibus, quae sine scriptura apud Lacones seruabantur, in XII. tabulis locum inuenerunt, quas, si tuo consilio vti essent decemuiros, ob eandem causam

1) Cl. SALMASIVS in *Diatr. de sub-*
scribendis et signandis testamentis. Lugd.
Bat. CIOIICLIII. 8.

m) *Desid.* HERALDVS in *Observat.*
ad lus Attic. et Rom. lib. VII.

*) PLINIUS *Hist. Nat.* lib. XXXIV.
cap. 9.

n) PLVTARCHVS in *Vita Solonis,*
vbi eas *αξίωμας ξυλλογας* appellat.

o) GELLIVS lib. II. cap. 12. *In le-*
gibus Solonis illis antiquissimis, quae Athe-
nis axibus ligneis incisae sunt.

causam ore promulgare et propagare Romae debuissent. Lepide hercle! Itaque te mittimus. Ex his igitur, quae diximus, satis intelligitur, quam infirma sit ea opinio et omni destituta ratione, qua, ligneas decemviralium legum tabulas forum Romanum vquam vidisse, defenditur. At me non fugit, quid illos potissimum in hunc errorem induxerit. Scilicet sibi persuaserunt, usum eburis atque artem literas in aes incidendi hac aetate, qua XII. tabulae condebantur, Romanos ignorasse. Quod quidem falsissimum esse, ex ipsis Romanarum monumentis iam demonstraturi sumus.

CAP. IV.

Vsus eburis ac aeris apud Romanos antiquissimus.

Age igitur, videamus, cur eburis, nobilissimae materiae, usum Romanis hoc adhuc tempore denegent nonnulli, et num recte, declaremus. Confugit SCALIGER ad pristinam Romanorum frugalitatem et paupertatem, a qua eburis usum valde alienum fuisse putat. Non enim tam beatos atque tam delicatos illos tum fuisse censet, ut in eburneis tabulis leges proponerent. Addit illustris RITTERVS, hanc sententiam vel ignorantia Romanorum confirmari, qui elephantum nomen tum nesciuerint, quod probat exemplo militis, qui in bello cum Pyrrho rege gesto primum elephantum in Lucania visum *bouem Lucam* appellauit. At totum hoc argumentum DIONYSII auctoritate euertitur, qui inter insignia regia a Tarquinio Prisco inuenta praeter coronam auream, togam pictam, tunicam palmatam, (quae omnia demonstrant, Romanos tum non adeo pauperes fuisse) etiam *sceptrum eburneum*, et *sellam eburneam* commemorat. Καὶ σκηπτρον, ait ^{a)}, ελεφαντινον έχων ἐπὶ θρόνου ἐκαθεζέτο ελεφαντινου. Neque, si quid video, ita licet argumentari: Romanis insolitus erat elephantum aspectus: itaque ebur non habebant. Ego sane numquam vidi elephantum, at vtor quandoque instrumentis eburneis.

B 3

neis.

a) DIONYSIUS *Halic.* lib. III. c. 84.

neis. Urget porro SCALIGER naturam eburis, quod ineptissima sit scribendo materia, cum et flavescat vetustate, et apices literarum abolefcant ac fiant caduci, et inprimis atramentum fugiat. Largimur quidem, scripturam in ebure et publico praesertim loco, vbi tempestatis vis damnum inferre possit, propositam haud ferre aetatem: sed nec legum tabulae perpetuitatis causam tunc perscriptae erant, cum mox aliae aeneae proponerentur. De fuga vero literarum in ebure nihil addo. Nam multa iam dixerunt SALMASIVS^b), RVPERTVS, et, qui vtrumque more sibi proprio expilauit, OTTO, qui omnes demonstrarunt, alius generis calamis, ac sunt nostri, atramento quoque a nostro diuerso veteres vsos esse, de quorum scribendi modo elegans extat HVGONIS opus. Forte et artem calluerunt ita poliendi ebur, vt literas sine vilo negotio reciperet. Occurrunt certe apud VLPIANVM^c) *codices eborei*, quos ille iterum in *roboreos* mutat, licet admodum inepte, vt ex serie orationis intelligitur. Nam cum ICTus, quid sub librorum legato relictorum appellatione contineatur, ostendere vellet, quaerit ita: *Quod si in codicibus sunt membraneis, vel chartaceis, vel etiam EBOREIS, vel alterius materiae, vel in ceratis codicillis, an debeantur, videamus?* De quernis autem veterum libris quis vquam aliquid audiuit? Ita vero probauimus, sententiam POMPONII nec rei naturae repugnare, nec a priscis Romanorum moribus alienam esse. Iam, vt DIONYSII defendatur, necesse est. Adest namque iterum, qui et DIONYSII fidem labefactet, si fieri possit, SCALIGER, leges decemvirales ab initio in aes incisas fuisse, propterea addubitans, quod (ita enim ille sibi persuadet memoria nimis fidens, iure hanc ob causam ARVPERTO reprehensus) praeter hunc nemo veterum scriptorum id memoriae prodiderit, ac insuper aeris vsus hisce Romanorum temporibus haud conueniat. At, o bone! vellem LIVII^d) et DIO-

DORI

b) SALMASIVS *ad Vopisci Tacitum* num, in cap. LII. pr. *de legat. et fideicom.* III. cap. VIII.

c) VLPIANVS lib. XXIV. *ad Sabi-* d) LIVIVS lib. III. cap. 57.

DORI^e) testimonia reuocasset in animum, quae cum DIONYSII narratione conspirant amicissime. Vterque enim, aeneas fuisse tabulas, quibus hae leges inscriberentur, declarauit. Nec obtinebis altero argumento, quo, ignaros tum fuisse Romanos artis literas in aes incidendi, contendis. Nam regum iam aetate id fieri consueuisse, docet historia foederis a Seruio Tullio cum Latinis initi, cuius leges, ne temporum iniuria perirent, in tabula aenea perscriptas esse, DIONYSIVS quoque auctor est^f): *Ἰνα δὲ μηδεὶς χρόνος αὐτοὺς νόμους ἀφανίζῃ, σὴλῆν κατασκευάζας χαλκῆν, ἐγράψεν ἐν ταύτῃ τὰ δοξάντα τοῖς συνέδριοις.* Cui non obstat, quod idem antea dixerat,^g) nondum fuisse Romanis aeneas tabulas. Hoc enim ad Anci imperium pertinere, (non ad Seruii aetatem, sub quo paullulum creuerat rei Romanae splendor) supra iam monuimus. Haec autem omnia, quae disputauimus, satis demonstrant, priscos Romanorum mores minime refragari, quin XII. tabulas eburneas, aut aeneas fuisse credamus, adeoque hinc valde infirmum duci argumentum pro eorum causa, qui quernas sibi fingunt, quorum quidem opinio, cum non solum nulla nitatur auctoritate, sed ipsis veterum testimoniis infirmetur, nos non amplius debet morari.

CAP. V.

Variae virorum doctorum de concilianda Scriptorum pugna sententiae examinantur. Pomponium de sua aetate non intelligendum esse probatur.

Vocat non potius ad se (et nos accedimus lubenter) alia virorum doctorum opera, qua diuersas has veterum sententias student conciliare: an vero ita tollatur dissensus, iam videamus. Iacobus quidem GOTHOFREDVS et SCHVBARTVS hanc iniurunt viam, vt putarent, aliam fuisse materiam X. tabularum ab ipsis

e) DIODORVS *Siculus* lib. XII. cap. 26.

f) DIONYSIVS lib. IV.

g) Idem lib. III. cap. 50.

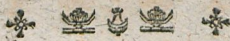
ipsis Decemuiris propositarum, aliam XII. tabularum his eiectis publici iuris factarum : in quo recte sentiunt. Illas *roboreas*, has *aeneas* fuisse aiunt. At nec verum hoc est, nec efficitur id, quod volunt. Nam de *roboreis* iam transegimus. Ergo pugna non est sublata, cum POMPONIVS maneat indefensus. Aliam medelam huic dissensionis attulit CVIACIVS, cuius sententia arrisit bene multis, in his EBERLINO^{a)} atque BRVNQVELLO^{b)}, qui quasi ex tripode dictam arripuerunt. Vult autem diuersa distinguere tempora et quemuis scriptorum de sua intelligi aetate. Putat igitur, has tabulas, cum primum proponerentur, fuisse *roboreas*, deinde incendio Gallico amissas in *aere* forte restitutas, et tales vidisse adhuc LIVIVM cum DIONYSIO ac DIODORO, tandem sub principibus *eburneas* factas esse, quae POMPONII aetate extiterint. Subscriberem tuae sententiae lubenter, et diuinum tuum ingenium, summe CVIACI! mirarer, modo CYPRIANVS non intercederet, qui vetat credere, POMPONIVM de sua aetate dixisse. Est enim ipse testis, non *eburneis*, sed *aeneis* tabulis tum temporis (erat autem CYPRIANVS aequalis POMPONIO: vterque namque vixit seculo a Christo nato altero) leges decemvirales Romae propositas fuisse. *Incisae sint*, ait, ^{c)} *licet leges duodecim tabularum et publico aere praefixo iura praescripta, inter leges ipsas delinquitur*. Ita vero tota corrui coniectura, ingeniosa licet alioquin, et ad rem fatis adcommodata. Eandem quoque amplexus est RYNKERSHOECKIVS, et si paullulum immutatam, inuerso ordine, cum primum *roboreas*, deinde *eburneas*, postremum *aeneas* has tabulas fuisse existimet. Recte fortassis quodammodo sensit, modo mentem suam clarius exposuisset.

CAP.

a) Ge. EBERLINVS de Origine Iuris, cap. V. §. 7. 8.

b) Io. Sal. BRVNQVELLVS in Hist. Iur. P. I. cap. III. §. 7.

c) CYPRIANVS ad Donatum, lib. II. cap. 2.

CAP. VI.

Nostre sententia declaratur.

Nunc, quid nobis super hac re videatur, indicabimus. *Roboreas* numquam fuisse XII. tabulas, supra fuit probatum. Superest, ut officio nostro semel suscepto satisfacturi caueamus, ne aut *POMPONII* fidei aliquid detrahatur, aut ceteris scriptoribus vis fiat. Monstrat autem viam, qua utrique ad concordiam reducendi sunt, ipse *LIVIVS*, quem sequemur. Is namque narrat, primum decem tantum tabulas a Decemuiris propositas esse, vulgato simul rumore, duas deesse, quibus adiectis, absolui possit velut corpus omnis Romani iuris ^{a)}: has altero anno quoque additas esse, sed nondum perlatas in comitiis centuriatis ^{b)}: tandem vero totum hoc duodecim tabularum corpus, cunctis Decemuiris, *in aes incisum* a consulibus Horatio atque Valerio publice propositum fuisse, perhibet. ^{c)} Vnde intelligitur, non statim ab initio, sed demum a consulibus leges decemuirales *aeneis* tabulis esse promulgatas. Scilicet cum decem tabulae proponerentur, nondum perfecto legum corpore, hae ipsae mutationi erant subiectae et non nisi ad tempus publice perscriptae. Hinc iis sufficiebat materia aeuum non latura, qualis *ebur* est. At postea cum, absoluto toto opere, duodecim tabulae perpetuum duraturae a consulibus publici iuris redderentur, sumtum est iis scribendis *aes*, quod perennitati consuleret. Atque ex hac diuersa leges decemuirales promulgandi ratione tota haec controuersia explicari posse videtur. Vtraque sententia recte se habet. *Ebores* nempe fuerunt decem priores tabulae ab ipsis Decemuiris propositae, de quibus solis *POMPONIUM* loqui, verba eius aperte indicant: *Placuit*

a) *LIVIVS* lib. III. cap. 34.

b) Idem lib. III. cap. 37.

c) *LIVIVS* lib. III. cap. 57.

cuit publica auctoritate decem constitui viros, per quos peterentur leges a Graecis ciuitatibus, et ciuitas fundaretur legibus, quas in tabulas eboreas perscriptas pro rostris composuerunt: vbi expressa mentio fit promulgationis decemuiralis. Sed, postquam his decem tabulis duae deficientes essent adiectae, duodecim *aeneas* publicarunt consules, quas LIVIVS et reliqui scriptores in mente habuerunt. Nulla igitur amplius pugna. Certe decem primas tabulas ex *ebure* confectas fuisse, confirmatur etiam testimonio veteris Theophili INTERPRETIS, qui, vnde duodecim tabulae *δωδεκαδελτος* dicitur, expositurus, sic ait^d:) Ἦσαν γὰρ ἐν δέκα δελτοῖς ἐλεφαντῶν γραφέντες, ἑτέροισι προσεθηκασὶ δύο. καὶ ἐκ τούτων συνβάντος ἐκλήθη δωδεκαδελτος. Nollem tamen magnum praesidium in hoc loco quaerere, cum inter omnes constet, in rebus, quae ad historiam pertinent, Graecis ICTIS non multum esse tribuendum.

CAP. VII.

Peroratio.

Sinum igitur et a mendo liberum restitimus POMPONIUM, quam operam nostram, non dubito, fore multos, qui inanem iudicent atque inutilem, quasi in re minima et ad illustrandam iurisprudentiam parum conducente collocatam. Sed hi erunt fere, qui praeter ea, quas ad panem lucrandum faciunt, nihil boni, inesse in literis, sibi persuadent, et quorum scientia grandia actorum, responsorum, decisionum (si diis placet!) aurearum, et consiliorum volumina haud excedit, ac inprimis diuino Volcmanni opere, quo vno si carere eos oporteret, omnibus fame pereundum esset, egregie iuuatur. Fidem vero veterum ICTorum, quorum praeclaris ruinis superstructa est nostra iurispru-

d) SCHOLIASTES Theophili in *Paraphr. Inst. tit. de tut. agnat. legit.*

prudencia, anquirere turpe putant, et iuris origines gloriose ignorant. At hanc plebeculam non curamus, si modo rerum intelligentibus non plane improbetur nostrum consilium, quod non tam ab argumento, quod tractauimus, satis leui ac tenui, quam potius a fine, ob quem scribere institimus, aliquam habet commendationem. Fuit enim nobis animus, exemplo declarare, quam inepte POMPONII fides vulgo vocetur in dubium, et iniuriam veteri iuris antistiti hac in causa illatam vindicare. An recte hoc a nobis factum sit, aliorum iudicio relinquimus.

8530

ULB Halle
007 469 896

3

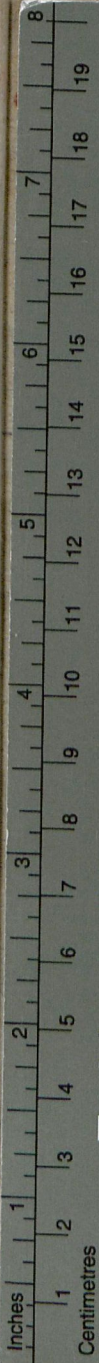
VD18

H. n. n. n. n. n. 16.

1765, 32.

B.I.G.

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Farbkarte #13

AE POMPONII
A XII. TABVLARVM
IN
IV. π. de Orig. Iur.

Q V A S
ICTORVM ORDINIS
CTORITATE
A E S I D E
RIDERICO SCHOTT
IVR. VTR. DOCTORE
BRIS A. O. R. C I D I C C L X V .
H. L. Q. C.
E F E N D E T
AVGOTT KEMTERVS
GENSIS - MISNICVS.

P S I A E
INA LANGENHEMIA.

